

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу
Загурської Наталії Віталіївни
«ПОЛІВЕРСІЯ ПОСТЛЮДСЬКОГО»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософських наук
зі спеціальності 09.00.04 – філософська антропологія, філософія культури

Сучасна людина перебуває в полі напруги й осередку своєрідного потужного струсу, спричиненого дисонансом, утвореним, з одного боку, низкою гуманістичних течій, а з іншого — під впливом антигуманістичних ідей, які суттєво підважували пафос антропоцентризму. Виявляється, що нині такий конструкт як «людина» вже не виправдовує того смислового навантаження, який чи інтуїтивно, а може й цілком обґрунтовано, зазвичай звикли використовувати. Можливо, впору говорити про щось таке, що можна назвати «постлюдиною»?

У розвідці Наталії Загурської досліджуються визначальні питання проблематики поліверсії постлюдського. Авторка намічає лінію переходу від людського до постлюдського через, власне, надлюдську стадію. Тим самим, стверджується відкритість і поліверсивність, тобто різноманітність тактик постлюдського. Втім, з дисертації можна зрозуміти, що постлюдина визначається вже не стільки волею до влади, а здебільшого волею до самотворення. Позаяк кінець людини відтепер потрібно розуміти як рухому антропологічну межа чи рухливу мету.

Отже, на думку дисертантки, в нинішній антропологічній ситуації зовсім не йдеться про традиційний гуманізм. Це, радше, гуманізм без гуманності, який полягає у використанні певних властивостей. Образ сучасної людської істоти далекий від ейдосу людського. Відбувається вихід за межі «антропологічної епістеми», а фігури цієї нової топології нагадують парадоксальні конфігурації (як-от, стрічка Мебіуса, вузли, згини, складки тощо), увиразнюючи положення постлюдського в якості проміжного, такого собі «місця місця». Висловлюючись мовою Жюльєн Дельоза, постлюдина постає у вигляді номадичної сингулярності, яка, водночас, переміщується в багатомірних просторах і одночасно формує способи-

моделі власного буття. В результаті постлюдина виявляється найбільш недоречною, а-топічною істотою, найближчою до самої себе, проте такою, для якої немає місця.

На лінгвістично-семіотичному рівні, стверджує Наталія Згурська, людина не лише описується метафорою недоречності, але виражається мерехтливим означником, із розрізненням близькості та дистанції. У зв'язку з цим постлюдина постає як необхідний лінгвістичний епіфеномен. На додачу, в ситуації постмодерну людська ексцентричність і екстравагантність простежуються на багатьох прикладах циркових, театральних персонажів, героїв коміксів, порно-продукції масової культури, що стають розлогими версіями людського. Така специфічна героїка в ігровій формі демонструє тезу реальності маски, що стає чільною ознакою ідентичності, адже вона не тільки приховує, а й виявляє реальне. В зв'язку з цим химерне й симулятивне перестає бути другорядним.

Подібна ситуація дозволяє дисертантці стверджувати, що в умовах сьогодення людина проходить низку випробувань: тотальною іронією та грою, відстороненістю та виснажливою саморефлексією, політкоректністю, котра робить людину (по)середньою, безвідповідальною віртуальністю тощо.

Авторка відстежує тенденцію постлюдського тяжіння до нової безпосередності й автентичності, синтезу ліризму та цитатності, що забезпечує так звану «вторинну первинність», яка характеризує таке дивне утворення як «постпостмодерн». В ситуації постпостмодерну маски і цитації використовуються вже не стільки для того, щоб приховати свою справжню подобу, а з метою повніше проявити її, реалізуючи геть усі наявні версії, ба навіть використовуючи всі можливі засоби. На думку дослідниці, це є частиною проблеми людини в цілому, особливо після «смерті людини». Однак, Наталія Загурська не схильна надто драматизувати подібну ситуацію, позаяк тут ідеться про пошук адекватних в ситуації постпостмодерну версій прояву людського.

Чи не найголовнішим висновком дисертації є позиція, що постлюдина становить особливу форму людської істоти, яка актуалізується в ситуації вичерпаності не тільки ліберального автономного суб'єкта, але й, сказати б, «розщепленого» індивіда. Якщо в класичній традиції увага приділялася переважно

людським чеснотам, а відхилення від них заслуговувало заледве не елімінації, то нині увагу зосереджено на антропологічних маргіналіях і перверзіях.

На підтримку цієї думки дисертантка говорить, що, приміром, у класичній літературі задум роману міг народитися з бодай і незначного моменту, натомість в сучасній — оповідь стискається до події, описуючи скороминуще життя огидливої істоти. Перверт, здійснюючи спробу відхилитися від загального маршруту розвитку розуму, часто маркується як людина пристрасті, але ця пристрасть особливого гатунку. Авторка пропонує робити акцент на ознаках, сказати б, позалюдських, маючи на увазі найрізноманітніші нюанси. Це дозволяє позначити перверта як істоту, котра випадає з усталеного соціокультурного обійстя.

Ще однією ознакою антропо-культурної реальності є кіборг, або ж постлюдська істота, яка розширює межі своїх можливостей, примножує кількість своїх версій за допомогою штучних органів: протезів, чипів, імплантантів тощо. Ба більше: сама мова нагадує дослідниці процес протезування, за допомогою чого, знову ж таки, опосередковуються всі аспекти існування людської істоти.

В дисертації знаходиться місце і для критики модерної раціональності з її деструктивністю. Описуючи брак насичених відчуттів і почуттів, Наталія Загурська окреслює ситуацію, що призводить до вибухів агресії та всебічної деструктивності як спроби вибудувати специфічну причетність до буття в пристрасті до реального.

Все це дозволяє сказати, що постлюдина безперервно долає власні кордони, існує й набуває буттєвих ознак на межі можливого, а це вимагає неабиякого чуттєвого арсеналу. В роботі наголошується, що людські відчуття принципово семіотичні й мають мовну природу. А тіло людини в такій конфігурації постає як сукупність, а також і поліверсія сенсів (відчуттів/сміслів).

Детально розробляючи чуттєву тактильність людини, авторка зазначає, що перевага постлюдиною надається версіям традиційно маргіналізованим, її відчуттям, як-от розлога палітра дотиків, запахів і смаків, з метою інтенсифікувати їх незадіяний і применшений потенціал. Адже саме завдяки цим відчуттям здійснюється наближення до світу, подолання людського відчуження й будь-якої дистанції. Не секрет, що маргінальні відчуття тісніше пов'язані з усім

інстинктивним, вітальним, але можливість зробити їх базовими дозволяє ефективно сприяти подоланню апатичності сучасності.

Хай там як, але дисертантка наполягає, що в своїй праці вона приходить до визнання необхідності гуманізму в його широкому розумінні. З цих позицій теоретичний антигуманізм, трансгуманізм, постгуманізм тощо дослідниця пропонує розглядати в якості розгалужених версій гуманізму. Це стало можливим з огляду на принципову відкритість, поліверсивність людської істоти, котра перебуваючи на межі, в якості свого складового елементу, завбачує також і закритість та внутрішній вимір.

Насамкінець Наталія Загурська ще раз окреслює наріжну думку: людську істоту вона розглядає як принципове завершення, й така істота мусить усвідомлювати та знаходити подібне завершення в постлюдській версії. А з огляду на те, що людське розглядається як складова частина постлюдського, то людська істота прагне до свого кордону як своєї рухомої цілі.

Окресливши здобутки дисертації Наталії Загурської, хочеться висловити й деякі зауваження.

По-перше, в око впадає наскільки дисертаційна праця залежить від російськомовної оригінальної й перекладної традиції. Говорячи про свій зв'язок із вітчизняною традицією, авторка чомусь зазначає лише харківських фахівців. Але, приміром, київська філософсько-антропологічна традиція навіть і не згадується. А треба зауважити, що книжка Віталія Табачковського «Полісутнісне homo» безпосередньо стосується предмета дослідження цієї дисертаційної праці. Те саме стосується й тематики постгуманізму.

По-друге, залишається не сповна концептуалізованим питання: чи авторка здійснює цілісну дескрипцію умов того типу людського буття, що називається постлюдським, чи первісною інтенцією дослідження було таки схоплення фундаментальних засад постлюдського.

По-третє, потребує експлікації думка про те, чи вважає дисертантка «постгуманізм» суто ідеологічним, а чи філософським концептом, який можна покласти в основу певного антропологічного підходу. До того ж, важливо запитати:

чи можлива взагалі тоді якась антропологія «постлюдського»? А зараз, чи не потрапляємо ми тут в ситуацію чергової утопії, пов'язаної із постлюдством?

Вказані вище зауваження не скасовують плідного доробку дисертантки. Вони не зменшують наукової чи практичної цінності результатів роботи. Відтак, актуальність обраної теми, ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків, сформульованих у дисертації, їхня достовірність і новизна, а також повнота викладу в опублікованих працях дозволяють позитивно оцінити дослідження.

Оформлення і виклад дисертації цілком відповідає встановленим вимогам до кваліфікаційних праць, поданих на здобуття наукового ступеня доктора філософських наук. Зміст автореферату та його основні ідеї релевантні положенням, викладеним у дисертації.

Дисертація Н. В. Загурської «Поліверсія постлюдського» відповідає паспорту спеціальності 09.00.04 – філософська антропологія, філософія культури. Вона є завершеною науково-дослідницькою роботою, яка розв'язує важливу задачу аналізу феномена постгуманізму та поліверсивних практик постлюдини. Дисертаційна робота відповідає вимогам, що містяться у «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р., а здобувач – Загурська Наталія Віталіївна – заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора філософських наук за спеціальністю 09.00.04 – філософська антропологія, філософія культури.

Офіційний опонент:
доктор філософських наук, доцент,
професор кафедри філософії
та релігієзнавства
Національного університету
«Києво-Могилянська академія»

Лютий Т.В.

